

UNIVERSITAT DE
BARCELONA

CRAI
Taller de Restauració

Memòria de la Restauració del Llibre:

***"Compendio de la historia de la España
transfretana: dividido en dos tomos"***

Autor: Joseph de Segarra y de Baldrich

Projecte:

Domènec Palau

Direcció realització:

Tana Andrades

Lurdes Oller

Becaris

Cristina Cremades

Marc Plata

Evangelina Rubio

Alumnes en pràctiques:

Eulàlia Guardiola

Aina Marrasé

Marta Muñoz

30 de juny de 2016

MATÈRIA: Llibre

NÚM. FITXES 2016 - 36/37

AUTOR	Joseph de Segarra y de Baldrich
TÍTOL	"Compendio de la historia de la España transfretana: dividido en dos tomos" Volumes I. – II.
LLOC/DATA	Barcelona, [1766?]
SIGNATURA	C-246-6-2 / C-246-6-3
REGISTRE	7700103628 / 7750005105
DIMENSIONS	V.I.: 18,5 x 13 x 5cm / V.II: 18,5 x 13 x 4cm
FULLS	V.II.: 225 fulls, 2 mapes desplegable / V.II: 258 fulls
SUPORT	Paper
TÈCNICA	Tipogràfica, calcogràfica, xilogràfica
ENQUADERNACIÓ	Pell
PROCEDÈNCIA	Reserva de la Universitat de Barcelona
DATA RESTAURACIÓ	30- 06-2016

ESTAT DE CONSERVACIÓ

2

1-bo, 2-regular, 3-dolent, 4-greu, 5-ruïnos

IMATGES

DESCRIPCIÓ DE LA PEÇA

- Bloc del llibre:

Llibre de mitjans del S. XVIII dividit en dos volums.

Imprès tipogràfic amb postil·les, ornamentacions tipogràfiques, decoracions i caplletres xilogràfiques.

Volum I:

Format per un total de 225 fulls: 16 fulls preliminars, 204 fulls, i 5 fulls finals, amb els índexs i les errates. Inclou 2 mapes calcogràfics desplegable, signats per Dominicus Pauner sculp. El primer el trobem al centre del quadern A i el segon en el quadern Z, entre la pàgina 352 i 353. Plegats tenen gairebé les mateixes dimensions que la resta de fulls.

Estructurat amb un total de 28 quaderns de 4 bifolis cada un. A l'últim hi ha afegit el full d'errades. Error de paginació (pàgina 255-256 repetida).

Volum II:

Format per un total de 257 fulls: 2 fulls al davant, amb la portadella i portada respectivament, 251 fulls, 4 fulls finals amb els índexs i les errades.

Quaderns formats per quatre bifolis.

Els dos volums tenen un full de respecte a davant i un al darrera del llibre, i al revers de la portada la mateixa anotació manuscrita: R. 103628

Segells de l'antiga biblioteca provincial universitària de Barcelona; dos a la portada, un al final i varis a l'interior.

El suport és de paper verjurat de drap amb filigranes, localitzades en alguns bifolis a la part central superior, partides per la meitat, la meitat en un bifoli i l'altre meitat en l'altre. Solament en un dels mapes es troba completa: escut amb una creu a l'interior.

S'observen, al contrallum, unes irregularitats en el paper, que provenen de un corriment de pasta a l'hora de la seva fabricació a diverses fulles.

El bloc està guillotinat i els talls pintats de color vermell

- Tintes:

Tintes tipogràfiques, xilogràfiques i calcogràfiques de color negre.

Tintes de tampó de color blau.

Tinta manuscrita metal·loàcida color sèpia, grafit i bolígraf blau.

- Relligadura:

Enquadernacions originals. Arquitectura de tapes muntades amb pell i anima de paperot.

Cosit seguit monacal amb quatre nervis de cordill de cànem. En el Volum I els mapes van relligats mitjançant solapes.

Capçades amb ànima de cordill folrades amb paper color marronós.

Guardes de tapa en bifoli pintades a l'engrut, cosides al bloc, amb diferents color i motius decoratius.

Llom reforçat amb paper d'estrassa.

Pell jasiada, llom amb decoració daurada (filets florons i rodes).

Segon entrenervi: teixell de pell vermella amb enquadrament i títol daurats.

Tercer entrenervi: teixell de paper verd fosc amb emmarcament daurat, on hi consta el número del volum.

A les guardes, en els dos volums, trobem inscripcions manuscrites amb grafit i tinta metal·loàcida.

Tapes davanteres amb anotacions manuscrites.

Volum I: lletra "A". Etiqueta d'antiga signatura, al revers de la guarda volant davantera

Volum II: lletra D i anotació numèrica: 10.221, tres números més que no es poden identificar en el llom i a la guarda de la tapa davantera.

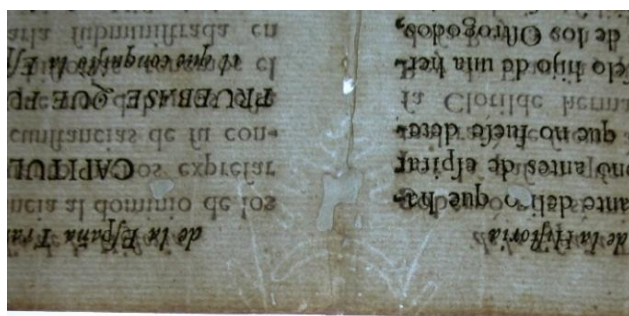
Etiqueta de signatura mes moderna als dos volums al revers de la guarda volant.

IMATGES, detalls curiositats pròpies de la peça

Volum I.

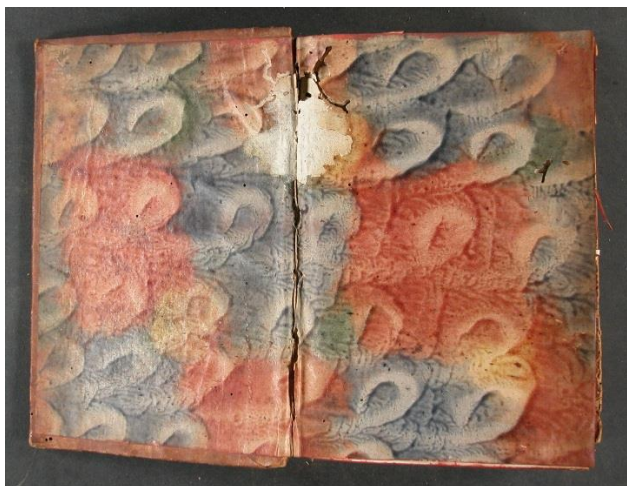
Filigrana completa al mapa

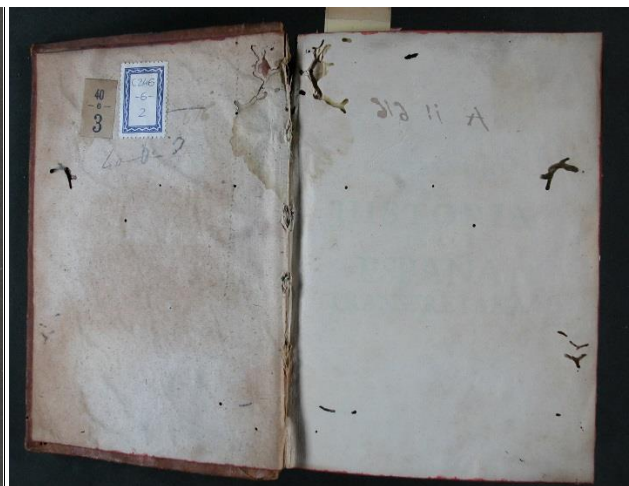
Filigrana completa a partir de dos fulls

Ornamentacions xilogràfiques, tipogràfiques i caplletra

Guarda pintada a l'engrut

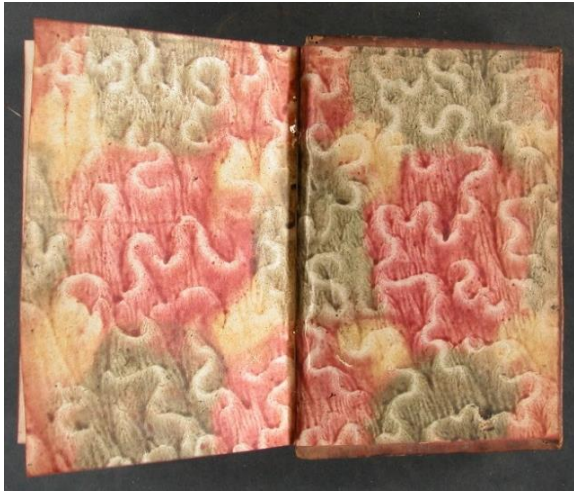

Anotacions manuscrites i etiquetes a la guarda davantera

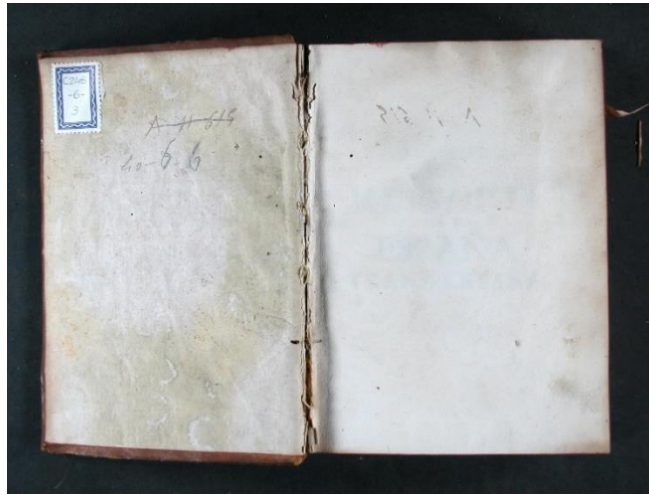

Detall de nervi i paper reforç adherit a les tapes, sota guardes

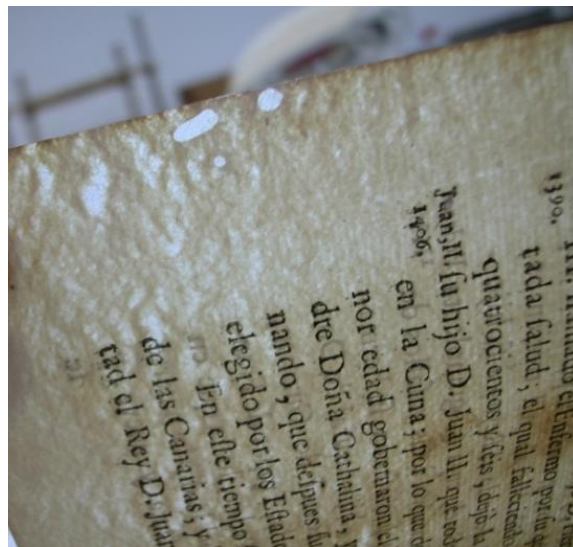
Volum II.

Guardes a l'engrut

Anotacions manuscrites i etiqueta a la guarda davantera

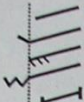
Desplaçament de pasta de paper en la fabricació

Foliació Volum I.

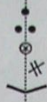
Cap del llibre

NUM. FITXA

Descripció dels quadernets

fulls solts
fulls amb solapa
fulls encolats
fulls mutilats
papers solts

cosit original
cosit de reparació
pas de capçada
numeració incorrecta
escativana

escativana encolada

Alçada dels nervis i de les cadenetes

Guardes)					
guard		104) 119 117 115 113		121 123 125 127	211) 293 291 289 287
1) Agudador's A la Aug. Partada portadilla	de l'opus de la la Real Jon Juan	111) 135 133 131 129		137 139 141 143	22v) 307 307 305 303
2) Otra forman que hasta anistad	scribere quitar AL VCTOR SOLO	12E) 151 149 147 145		153 155 157 159	23x) 325 323 321 319
3A) MAPA I II III IV		13L) 167 165 163 161		169 171 173 175	24y) 344 339 337 335
4B) 23 21 19 17		14M) 188 181 179 177		185 187 189 191	25Z) 357 355 353 MAPA2) 351
5C) 39 37 35 33		15N) 199 197 195 193		201 203 205 207	26 Aa) 373 371 369 367
6D) 55 53 51 49		16 O) 215 213 211 209		217 219 221 223	27 Bb) 389 387 385 383
7E) 71 69 67 65		17P) 231 229 227 225		233 235 237 239	28 Cc) 405 403 401 399
8F) 87 85 83 81		18 Q) 247 245 243 241		249 251 253 255	Cap. V. Troto Cap. V. de las Cap. VIII. Cap. I Circuitus Guarda final
9G) 103 101 99 97		19 R) 269 259 257 255		263 265 267 269	
		20 S) 277 275 273 271		279 281 283 285	

peu del llibre

ESTAT DE CONSERVACIÓ

- **Tintes:**
  - L'estat de les tintes tipogràfiques, xilogràfiques, calcogràfiques i manuscrites és estable.
  - Les anotacions de la tapa i de la guarda, una mica esvaïdes i la tinta metal·loàcida ha traspassat al full de respecte.

- **Suport:**
  - Pèrdues per insectes xilòfags, més importants a la zona perimetral, i en al Volum I també al llom.
  - Pèrdues per esquinços derivades de l'atac d'insectes, combinada amb el debilitament físic del paper i la seva manipulació.
  - Químicament no molt estable, amb mesures de pH que oscil·len entre el 5,8 i el 6,5. Trobem alguns fulls més enfosquits (oxidats) per causes intrínseques a la fabricació.
  - Taques d'oxidació i de fòxing
  - Plecs, arrugues i esquinços, més remarcables en els plànols desplegable.
  - Altres taques puntuals d'ús, contacte i pol·lució.
  - **Volum I:** Taques d'humitat al llom, en general a tots els fulls, però més intenses als fulls d'inici, a la zona marginal superior.

Les guardes pintades volants, pel revers, en els dos volums, es troben més enfosquides degut a la oxidació que ha provocat l'envelliment de l'engrut especialment en la zona de color vermellós.

- **Enquadernació:**
  - Tapes**
    - Pell amb taques d'oxidació, localitzades principalment a la zona del llom, la qual cosa ha provocat un debilitament físic important amb pèrdues per fragmentació,
    - Exfoliacions superficials i erosions per tota la superfície de les tapes, en especial els cantells i puntes degut a la manipulació.
    - Galeries i forats de corcs més localitzades a la zona del llom.
    - En general la zona més malmesa és el llom i sobretot la zona del "queix", on degut al moviment de tancar i obrir el llibre, la pell està totalment esquinçada.
    - **Volum I.:** Tapes despreses del bloc.
      - Pèrdues importats a la zona del llom, concretament la part del cap i del peu, i una petita part central.
      - Taques d'humitat a la tapa posterior, zona del llom.
      - Paperot de la tapa posterior amb pèrdues i deformacions
    - **Volum II.:** Tapes despreses del bloc.
    - Es conserva tot el llom exceptuant les dues còpies i un petit fragment a la zona del cap. Pèrdua parcial del teixell del títol.

Relligat

- En general conserva la seva estructura i un bon estat de conservació.
- La unió de les tapes amb el bloc molt debilitada, ja que els nervis de cordill en alguns casos gairebé estan trencats.
- Capçades perdudes al Volum I, només trobem restes al Volum II.
- Les guardes d'engrut del primer volum es troben adherides entre si en la zona del llom degut a la humitat.

IMATGES, detalls de les alteracions

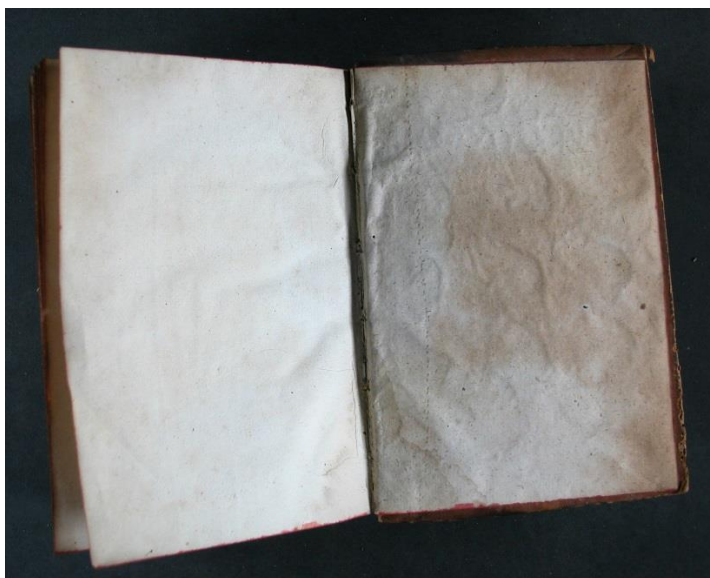
Volum I.

Galeries de corc i pèrdues de suport.

Esquinçament en un dels mapes i deformacions

Revers guarda: oxidació de l'engrut

Galeries de corcs al tall de davant

Plecs, arrugues, estrips al mapa nº II

Volum II.

Esquinços, defoliacions i pèrdues a les cobertes i llom

Restes de capçada al peu

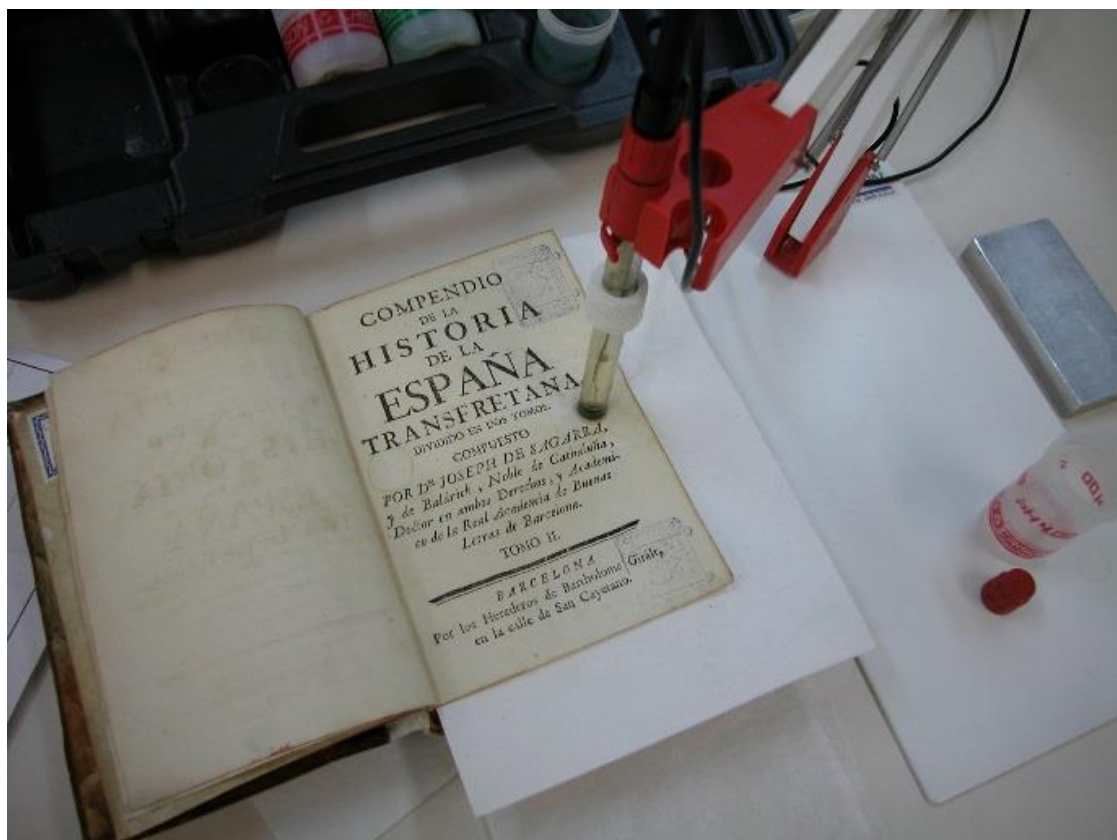

Galeries de xilofags i taques de foxing

ANÀLISIS de pH (pHímetre: Crison® Meter 507)

Volum I.	INICI				FINAL			
	Pàgina	Llom	Caixa	Marge	Mitjana	Llom	Caixa	Marge
Portada	6	6,3	5,8	6	6,6	7	7,4	7
169	6,3	6	6,3	6,2	7,5	8	7,4	7,6
355	6,2	6	6,5	6,2	7,8	8,1	8	7,9
Índex	6,2	6,3	5,9	6,1	7,5	7,5	7,4	7,5

Volum II.	INICI				FINAL			
	Pàgina	Llom	Caixa	Marge	Mitjana	Llom	Caixa	Marge
Portada	6'33	6'35	6'50	6'40				

IMATGES anàlisi de pH i de Microscopi Digital de superfície (Dino-Lite®)

Anàlisi de pH

Detall de la pell malmesa i exfoliada (50x)

Escata de la pell exfoliada (50x)

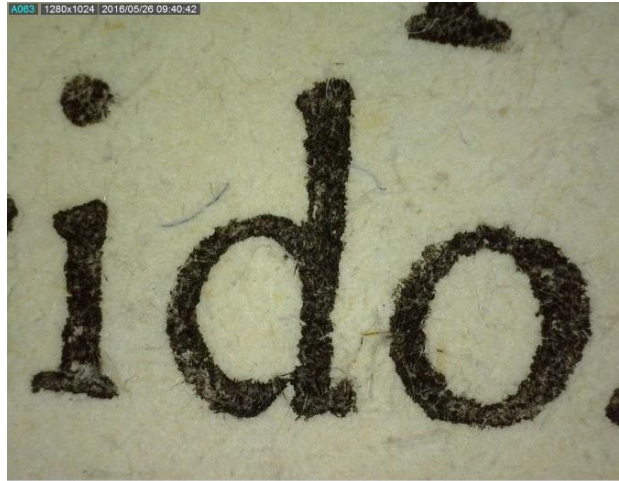

Tinta manuscrita a la coberta (50x)

Daurat del llim (50x)

Inscripció amb tinta metal·loàcida tatxada amb grafit (50x) Detall de la impressió tipogràfica (50x)

Gravat tipogràfic (50x)

Pintat del tall devanter (50x)

Diferència de tonalitat entre: pàg. 429 més enfosquida i pàg. 428, que manté la tonalitat blanca. (50x)

CONCLUSIONS DE L'ESTAT DE CONSERVACIÓ

Considerem la restauració d'aquestes peces prioritària, degut a les importants pèrdues de suport, causades per insectes xilòfags. El fet de que aquestes pèrdues estiguin localitzades a la zona dels marges, només la simple manipulació, fa que el perill de pèrdues, esquinços, etc.. sigui molt alta.

Afegint a aquestes pèrdues, més considerables al volum I, el fet, de que aquest està afectat per un problema d'humitat a tot el bloc, provocant un debilitament físic i químic considerable.

El cosit es troba en bon estat, però la enquadernació està molt debilitada, perdent la seva funcionalitat, tant estructuralment com físicament, i ja no compleix correctament la seva funció de salvaguarda del bloc.

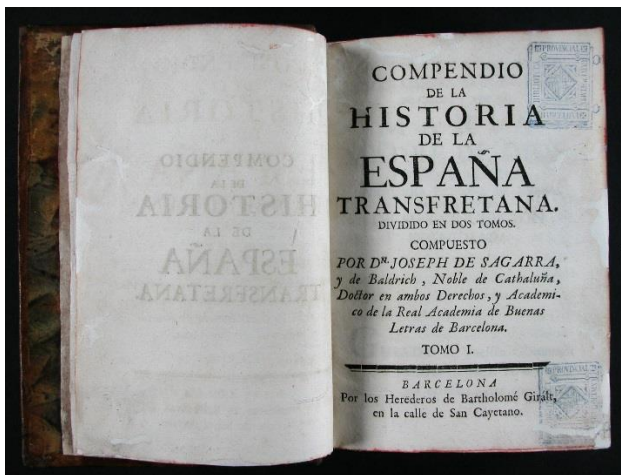
Considerant que la problemàtica del Volum II no requereixen el desmuntatge de la peça, farem la restauració amb el bloc complert, la zona marginal a restaurar permet un treball fàcil i eficaç.

IMATGES, abans i després de la restauració

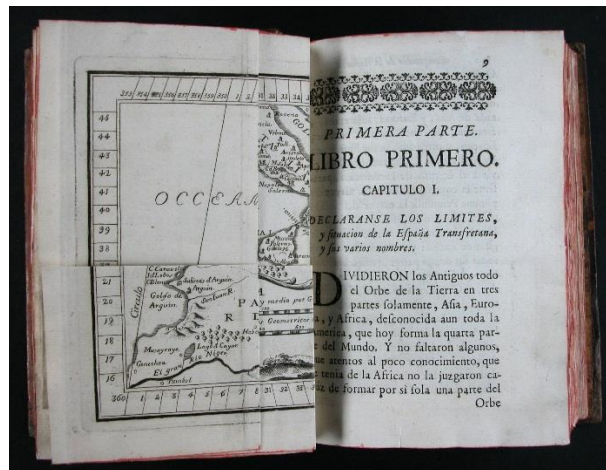
Volum I.

Abans

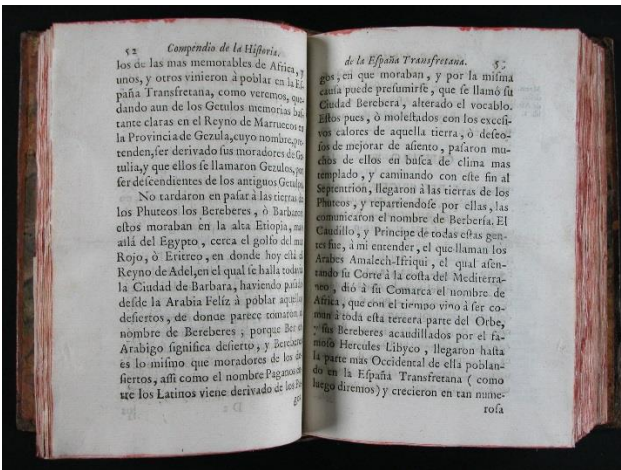
Després

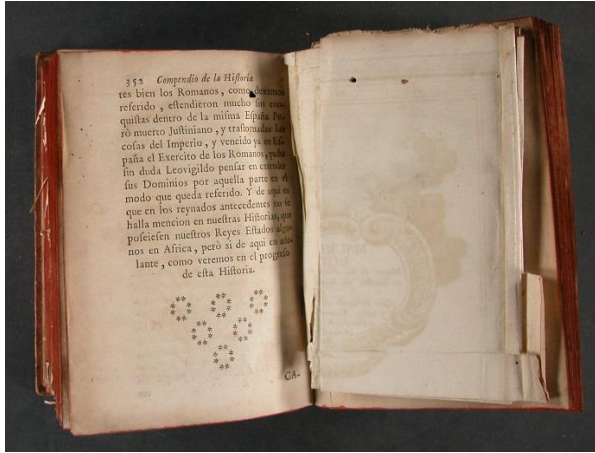
Portada

Mapa plegat pàgina 9

Pàgina 52-53

Pàgina 352 i mapa plegat (Abans i després del tractament)

Mapa pàgina 9 abans del tractament

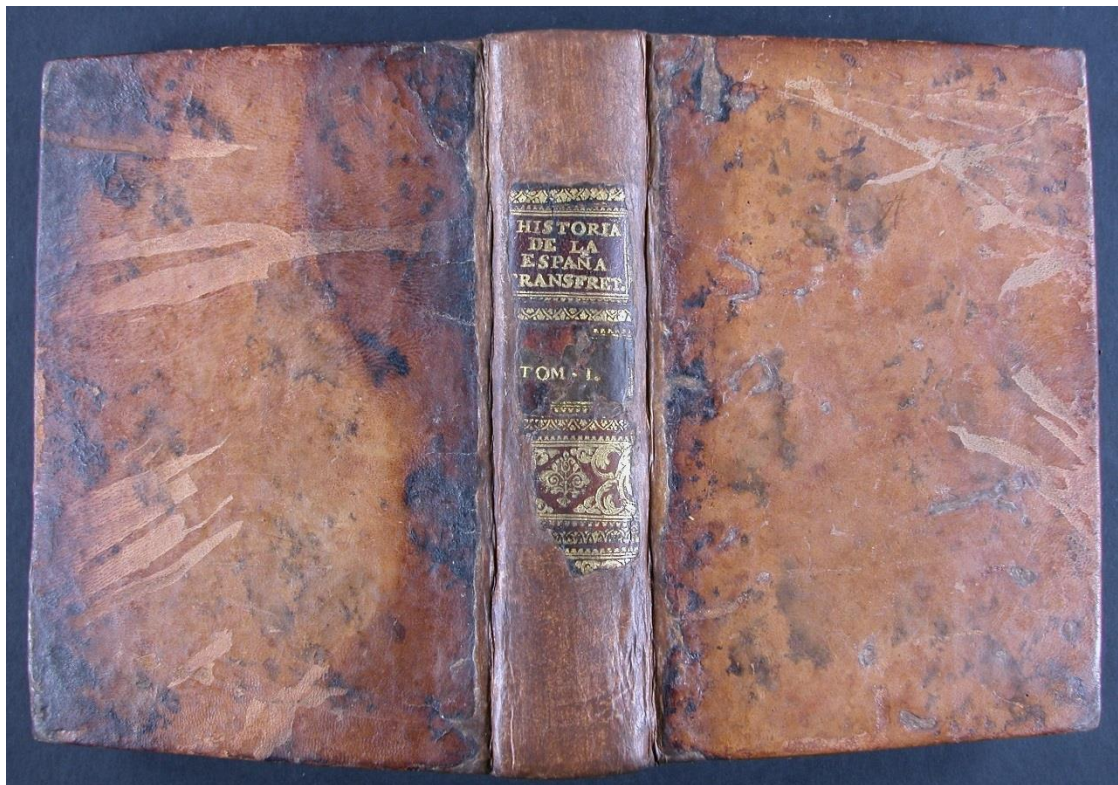
Mapa pàgina 9 després del tractament

Enquadrernació

Abans de la restauració

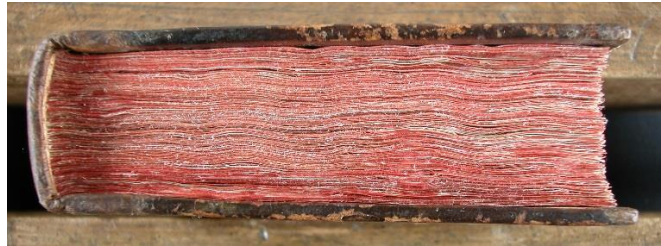

Després de la restauració

Abans

Després

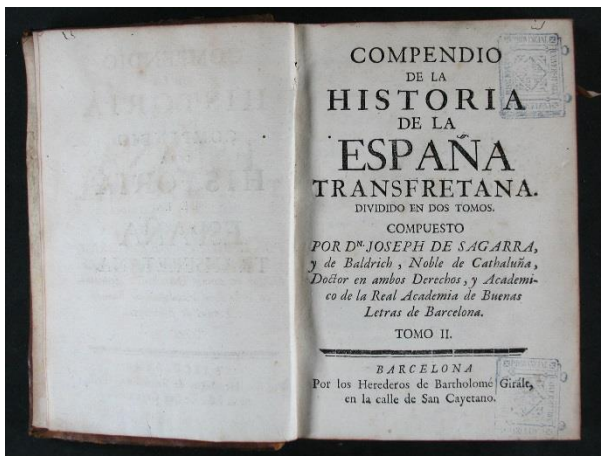
Tall del cap

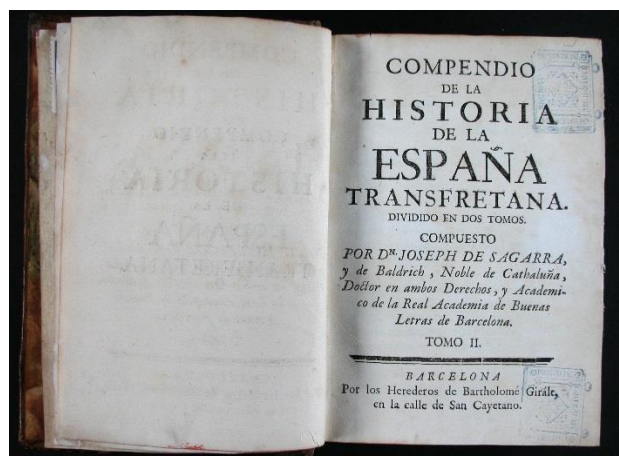
Tall del Peu

Volum II.

Abans

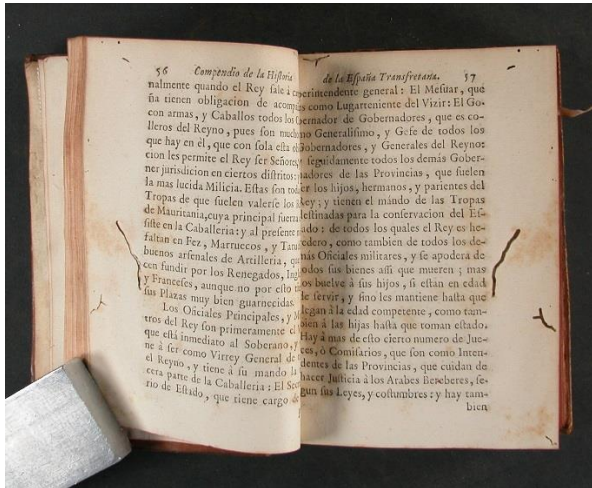

Després

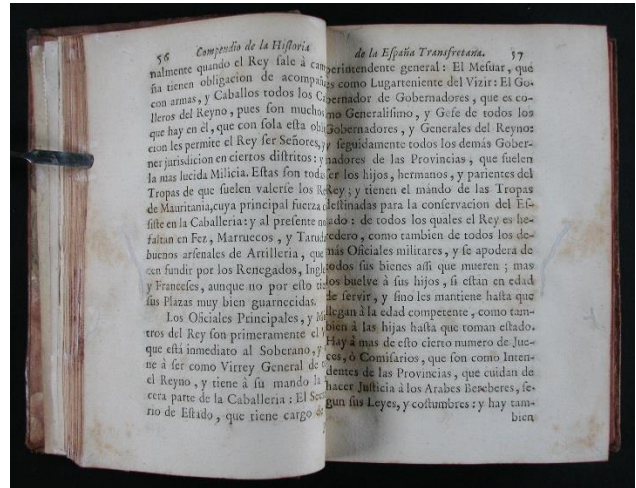

Portada

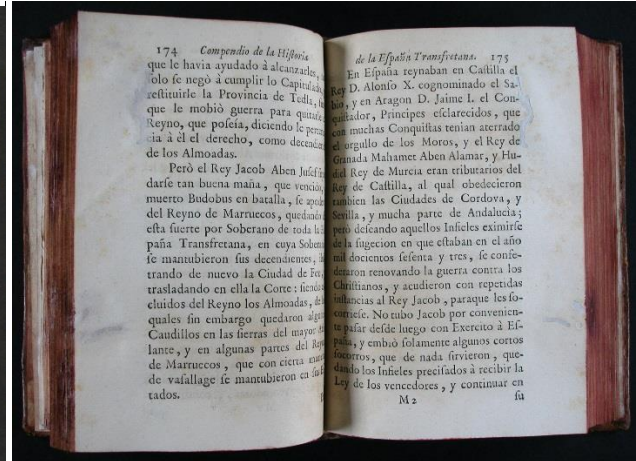
Abans

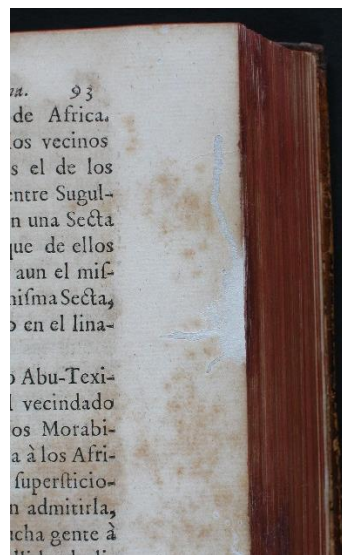
Després

Pàgines 56-57

Pàgines 174-175

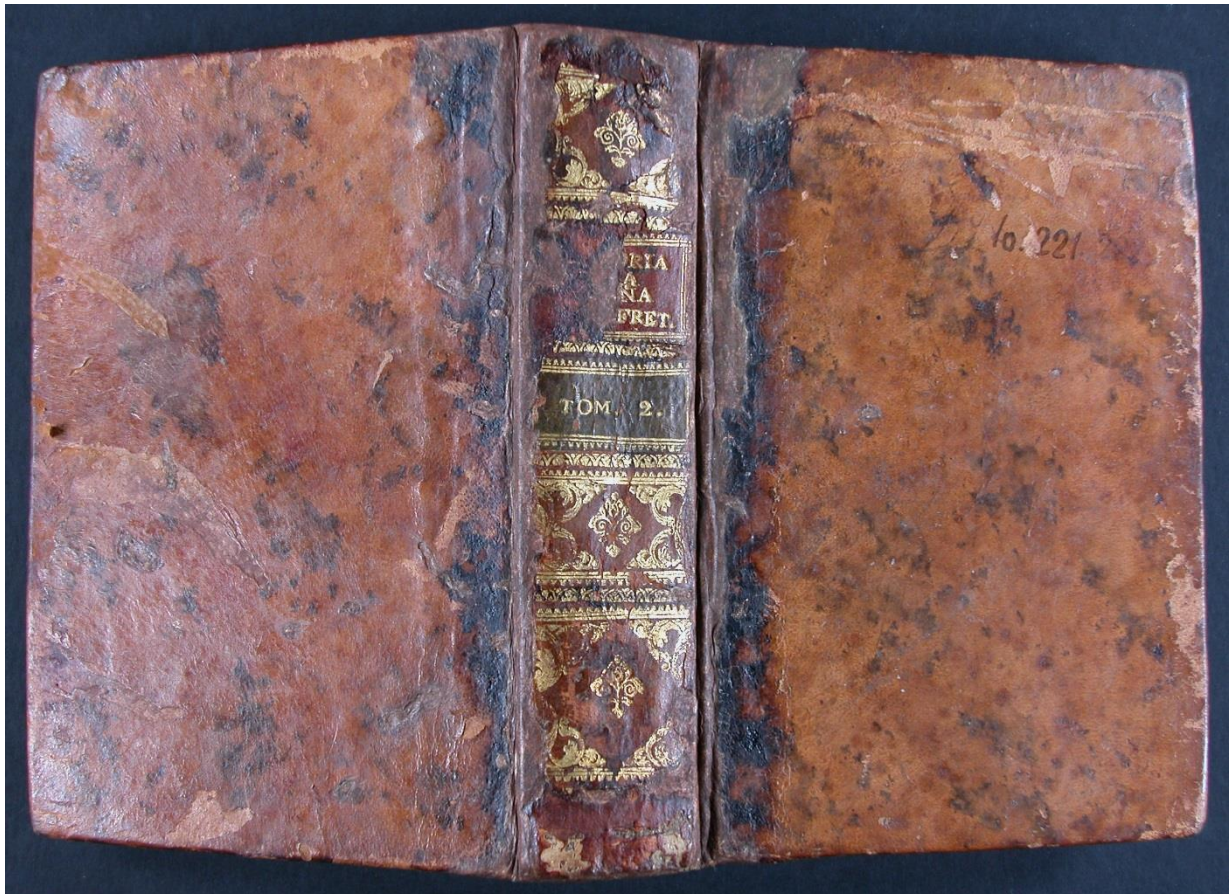

Detall d'una galeria de corc

Enquadernació

Tapes i llom bans de la restauració

Tapes després de la restauració

PROPOSTA DE RESTAURACIÓ

Volum I.

<u>EL BLOC</u>	<u>ENQUADERNACIÓ</u>
1. Desmuntatge 2. Neteja 3. Desacidificació 4. Reserva alcalina 5. Consolidació 6. Reintegració	7. Neteja 8. Tractament de deformacions 9. Consolidació 10. Reintegració 11. Cosit 12. Muntatge de tapes

Volum II.

<u>EL BLOC</u>	<u>ENQUADERNACIÓ</u>
1. Neteja en sec 2. Reintegració	3. Desmuntatge 4. Neteja 5. Consolidació 6. Reintegració 7. Capçades 8. Muntatge de tapes
	FORMA DE PRESENTACIÓ (Volum I - II)
	9. Reintegració Pictòrica 10. Encerat de protecció 11. Funda de conservació

PROCÉS DE RESTAURACIÓ: BLOC

Volum I

DESMUNTATGE DEL BLOC	Materials
1.1. Separació de les tapes i el fragment de l'lom del bloc i extracció mecànica dels elements del relligat. 1.2. Hidratació i retirada de la cola forta del l'lom i de les restes de paper de reforç. 1.3. Desmuntatge dels quaderns, a la vegada que es fa un registre de paginació.	1.1. Bisturí, espàtula i pinces. 1.2. Tylosse® MH300 en emulsió: 35g/l d'aigua i 1g d'hidròxid càlcic, Film de polietilè, pinzell, bisturí fix 1.3. Paper, llapis, pinces,
NETEJA	
2.1. En sec, de pols i brutícia, general de tots els fulls del bloc i més exhaustiva, en la portada, última pàgina, i algun full puntual. 2.2. Humida en quatre banys, realitzats durant 24 hores, a 25 - 30°C. <i>1r bany:</i> Aigua sola (1 hora) <i>2n bany:</i> Aigua i amoníac (1h i 30min) <i>3r bany:</i> Aigua i amoníac (2h i 30 min) <i>4t bany:</i> Aigua sola (fins el dia següent) i al matí un últim esbandit. Assecat posterior per oreig.	2.1. Brotxa i goma esborrar MILAN®430, 2.2. Rentadora, aigua, amoníac

DESACIDIFICACIÓ	
3.1. Realitzada en la neteja humida, per l'acció de la calç de l'aigua i amb l'addició d'amoníac. 3.2. Desenganxat de les guardes pintades adherides entre si i desacidificació (neteja) de les guardes volants.	3.1. Rentadora, aigua, amoníac 3.2. Barreja de: Tylosse® MH300 35g/l, aigua, magnesi, carbonat càlcic. Paper absorbent, paper secant, pes.
RESERVA ALCALINA	
4. Aplicada en la consolidació	4.1. Hidròxid càlcic
CONSOLIDACIÓ	
5.1. Consolidació del suport realitzada a la taula de succió, seguidament a la reintegració. 5.2. Consolidació d'estrips i reforç de la reintegració mecànica.	5.1. Tylosse® MH300 en dissolució: 10g/l d'aigua i 1g d'hidròxid càlcic, Paletina 5.2. Tissú® 10g/m ² adherit amb Tylosse® MH300 en emulsió: 35g/l d'aigua i 1g d'hidròxid càlcic
REINTEGRACIÓ	
6.1 Reintegració mecànica 6.2. Reintegració manual	6.1. Màquina Reintegradora, Polpa A2. 6.2. Paper Japó 34 g/m ² i Tylosse® MH300 35g/l (emulsió)

PROCÉS DE RESTAURACIÓ: ENQUADERNACIÓ

Tapes

NETEJA	Materials
7.1. En sec, mecànica superficial 7.2. Aixecament mecànic d'una part de les guardes de tapa, neteja de restes de nervis i paper adherits	7.1. Brotxa i goma esborrar MILAN® 430. 7.2. Espàtula metàl·lica i bisturí, pinces, Tylosse® MH300 35g/l (emulsió)
TRACTAMENT DE LES DEFORMACIONS	
8. Tractament per retornar al paperot deformat el seu estat original.	8. Humitat indirecte amb paper secant humit i pes.
CONSOLIDACIÓ	
9. Manual: Pell	9. Klucel G® 1,5 % en alcohol, una capa
REINTEGRACIÓ	
10.1. Manual: forats, galeries corcs i pèrdues de pell d'alguna punta de les tapes. 10.2. Recobriment de la tela d'unió de les tapes, un cop adherit el llom original, per tal d'unificar i anivellar gruixos.	10.1. Paper japó 34 g/m ² , cola mixta, i Tylosse® MH300 35g/l (emulsió) 10.2. Paper japó 40 g/m ² i cola mixta

Relligadura

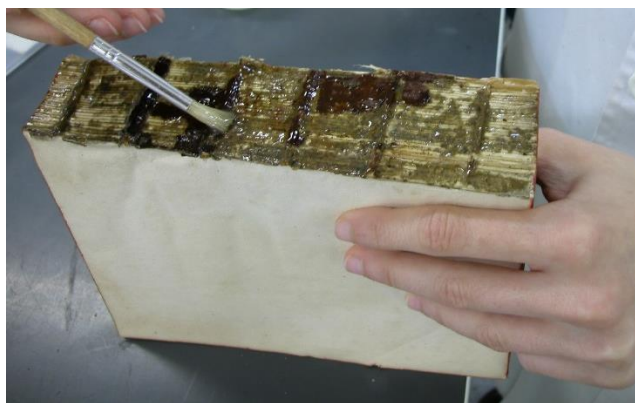
COSIT	Materials
<p>11.1. Muntatge de quaderns i cosit seguit</p> <p>11.2. Encolat i arrodonit del llom</p> <p>11.3. Capçades: realització de noves similars a les originals</p> <p>11.4. Enllomat: col·locació d'elements de reforç</p>	<p>11.1. Betes cotó, fil lli, cosidor, agulla</p> <p>11.2. Cola mixta: Tylosse® MH 300 35gr/l i cola blanca (50/50) i martell tefló</p> <p>11.3. Cordill, paper neutre, i cola mixta</p> <p>11.4. Tarlatana, paper kraft, cola mixta</p>
MUNTATGE DE TAPES (arquitectura)	
<p>12.1. Unió de tapes al bloc adherint els nervis sobre el paperot</p> <p>12.2. Muntatge de nou llom</p> <p>12.3. Adhesió fragment de llom original</p>	<p>12.1. Cola mixta: Tylosse® 35gr/l i cola blanca (50/50), Melinex®</p> <p>12.2. Paper secant 125g/m², Tafetà de cotó, cola mixta i cordill.</p> <p>12.3. Cola mixta</p>

IMATGES, durant el tractament de restauració

Volum I.

Desmuntatge de les tapes del bloc.

Hidratació i retirada de la cola del llom

Bloc un cop desmuntat

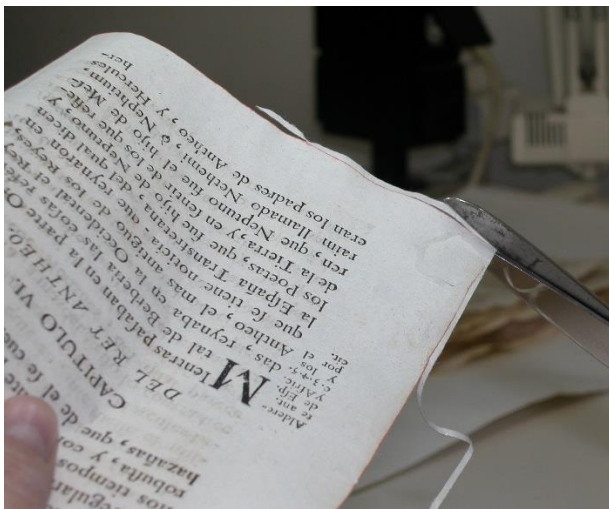
Neteja humida amb rentadora

Reintegració mecànica

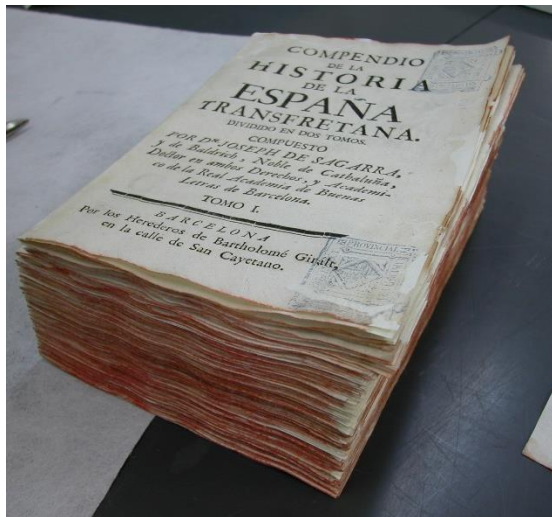

Consolidació a la taula de succió

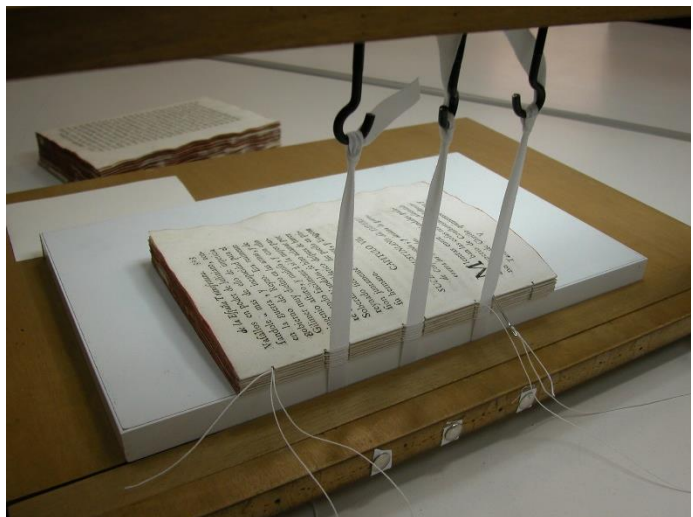

Repàs i reintegració manual

El bloc ordenat i plegat

Cosit

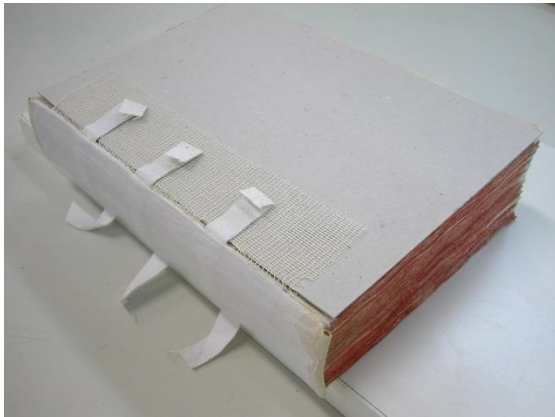
Desacidificació de la guarda

Consolidació pell per poder manipular-la

Consolidació paperot i reintegració de pèrdues de pell a les puntes

Bloc enllomat i amb capçades

Muntatge de tapes amb el bloc

Adhesió del fragment de llom original sobre el nou, i procés de reintegració

Adhesió de tarlatana de reforç i el fragment de guarda aixecat, a les tapes

Reintegració de forats i galeries de les tapes

Reintegració de les guardes

PROCÉS DE RESTAURACIÓ: BLOC

Volum II.

NETEJA	
1.1. En sec: pols i brutícia, full per full.	1.1. Brotxa i goma esborrar MILAN®430
REINTEGRACIÓ	
2.1. Manual de les pèrdues produïdes pels xilòfags. Les pèrdues del perímetre es reintegren a doble cara.	2.1 Tylosse® MH300 35g/l i 1g hidròxid càlcic, pinzell, paper japó cru 34g/m ² , espàtula calenta.

PROCÉS DE RESTAURACIÓ: ENQUADERNACIÓ

Tapes

DESMUNTATGE	Materials
3.1 Desenganxat del llom original del bloc, i separació de la tapa	3.1. Bisturí mòbil (màneg n°3 i fulla del n°15), espàtula de guixaire
NETEJA	
4.1. En sec: mecànica superficial 4.2. En sec i mecànica del llom, de restes de pell, un cop extret el llom original.	4.1. Brotxa 4.2. Bisturí, paper de vidre
CONSOLIDACIÓ	
5.1 Manual: Pell de les tapes 5.2. Manual: de les exfoliacions i escates de la pell.	5.1. Klucel G® 1,5 % en alcohol, una capa 5.2. Cola mixta, pinzell
REINTEGRACIÓ	
6.1. Manual: forats, galeries corcs i pèrdues de pell d'alguna punta 6.2. Recobriment de la tela d'unió de les tapes, un cop adherit el llom original, per tal d'unificar i anivellar els diferents gruixos.	6.1. i 2 Paper japó blanc 40g/m ² , cola mixta: Tylosse® MH300 35gr/l i cola blanca al 50/50

Relligadura

COSIT	Materials
7. Capçades: realització de noves similars a les restes originals	7. Cordill, paper neutre, i cola mixta
MUNTATGE DE TAPES (arquitectura)	
8.1. Elaboració d'un nou llom i col·locació d'aquest juntament amb una tela que uneixi les dues cobertes del llibre. 8.2. Reforç en la unió de la tapa davantera 8.3. Bisellat de pell de tapes i adhesió dels fragments del llom original sobre la nova base.	8.1. Paper secant 125g/m ² , tafetà de cotó, cola mixta: Tylosse® MH300 35g/l i cola blanca al 50/50. 8.2. Tarlatana, cola mixta 8.3. Pines, bisturí mòbil, cola mixta.

PRESENTACIÓ Volum I - II

Forma de presentació:	Materials
9.1. Reintegració pictòrica tall del llibre	9.1 Volum I.: retolador Faber-Castell Volum II.: Aquarel·les Schmincke, pinzell.

9.2. Reintegració pictòrica de les reintegracions de les tapes, llom i de les guardes.

10. Encerat de protecció

11. Funda de conservació

9. 2. Aquarel·les Schmincke, pinzell.

10. Cera amb crema hidratant.

11. Cartó micro-canal neutre (de conservació)

- Tela grisa (Telfelx®)

- Acetat de Polivinil rectificat

IMATGES, durant el tractament de restauració

Volum II.

Procés de reintegració manual

Neteja en sec del llom

Adhesió de reforç tarlatana

Bisellat de la pell de les tapes

Restauració dels fragments de llom

Llom nou restaurat

Col·locació del fragment del llom original sobre la tela

Reintegració manual

Retoc pictòric del tall del llibre

Reintegració manual de les guardes

Reintegració pictòrica tapes